

Het Informatie-analyseteam (IAT) heeft in opdracht van de Nationale Politie en het Ministerie JenV in de periode februari – juni 2024 een analyse gedaan van de ontwikkeling van mobiel banditisme (MoBa) en de maatschappelijke context daarvan.

Deze analyse beslaat vijf kalenderjaren van 2019 tot en met 2023. Deze infographic bevat de samenvatting van de belangrijkste bevindingen. De voorzijde beschrijft de ontwikkelingen en aanpak van deze analyse, en de achterkant de resultaten.

Onderzoeksvragen

Welke ontwikkelingen in aard en omvang van mobiel banditisme hebben zich voorgedaan in de periode 2019 t/m 2023 in Nederland en wat is de context van deze incidenten?

Hoofdpijnen die we hierbij onderscheiden zijn:

Een schets van de maatschappelijke en beleidsmatige ontwikkelingen | Inzicht in de handelwijze van mobiel banditisme (modus operandi) | Inzicht in de aard en omvang van de incidenten die plaatsvinden | Inzicht in de werkwijze van de politie en afhandeling van incidenten | Kenmerken van verdachten

De belangrijkste conclusies uit deze analyses zijn:

- 1. Tussen 2019 en 2023 zijn er 2,3 miljoen vermogensincidenten geregistreerd, waarvan meer dan 75.000 (3%) gelieerd zijn aan MoBa. Binnen vermogensincidenten waarbij een verdachte in beeld is, is 22% gelieerd aan MoBa. Opvallend is dat het aantal vermogensdelicten daalt; deze daling zien we niet terug bij de MoBa-incidenten.
2. Het aantal incidenten is een onderrapportage omdat de gebruikte methode om MoBa-incidenten te identificeren, alleen toepasbaar is op incidenten met bekende verdachten (bij slechts 15% van de vermogensincidenten).
3. Van de MoBa gelabelde verdachten heeft ongeveer zes op de tien een band met Nederland (gehad) blijkend uit het feit dat ze een BSN hebben. De MoBa gelabelde verdachten voor wie de kenmerken in beeld kunnen worden gebracht, tonen veel risicofactoren zoals laag inkomen of opleidingsniveau. Iets meer dan één op de vier verdachten woonde in Nederland ten tijde van het delict.

Definities en afbakening

Er bestaan meerdere definities van MoBa. Veel aspecten komen in meerdere van deze definities terug. Er wordt in deze analyse gebruik gemaakt van de Europese definitie. De volgende aspecten worden wel meegenomen en anderen niet:

In scope

- Internationaal karakter/grensoverschrijdend (maar niet alleen verdachten van buitenlandse afkomst)
• Stelselmatig en georganiseerd
• Goed voorbereid en op grote schaal
• Gericht op vermogenscriminaliteit;
• Relatie / faciliteren andere vormen van criminaliteit

Out of scope

- Nederlandse mobiele bandieten die uitsluitend opereren in het buitenland
• Online criminaliteit
• Soort verblijf en duur van verblijf

Type delicten (o.a.)

- Winkeldiefstal
• autodiefstal / diefstal uit auto's (onderdelen)
• Metaaldiefstal
• Diefstal op bouwplaatsen
• Diefstal e-bike en gps-diefstal
• Ladingdiefstal
• Inbraak in woningen en bedrijven
• Oplichting
• Zakkenrollerij
• Straatroof
• Babeltrucs
• Skimming
• Identiteitsfraude
• Georganiseerd omkatten van auto's

Relevante maatschappelijke ontwikkelingen m.b.t. MoBa

Het Schengenverdrag heeft gezorgd voor vrij verkeer van personen en goederen binnen Europa; dit is een belangrijke maatschappelijke factor evenals internationalisering die een rol speelt bij de schaal waarop mobiel banditisme kan plaatsvinden.

Daarnaast spelen andere ontwikkelingen een rol, zoals:

technologische ontwikkelingen/innovatie
Meer kostbare verhandelbare goederen beschikbaar

geopolitieke ontwikkelingen

Zoals oorlog in de Oekraïne en de Gaza-oorlog. Hierdoor ontstaat schaarste, waardoor vraag naar bepaalde producten toeneemt zoals metaal en landbouwapparatuur.

krapte op de arbeidsmarkt

Minder toezicht en beveiliging in winkels

Faciliterende factoren:

- anoniem verblijven op vakantieparken
• verkopen van buit op lokale markten (heling)
• sociale media als ontmoetingsplaats voor bijvoorbeeld heling het grootschalig uitleren van methodieken

Aanpak internationaal, nationaal en politie: versnipperd en met minder prioriteit

Internationaal

Samenwerking met (niet-)Europese bronlanden op het terrein van MoBa kan nu via de generiek ingerichte structuren en informatielijnen. Binnen het Europese multidisciplinaire platform voor de aanpak van criminele dreigingen (EMPACT) wordt onder de noemer organised property crime nog aandacht besteed aan de aanpak MoBa door Europol en Europese lidstaten. Een gecoördineerde en specifiek op MoBa gerichte operationele inzet waar meerdere lidstaten aan deelnemen, zoals bij Trivium, is er op dit moment niet in Europees verband.

Beleed

Sinds 2023 is mobiel banditisme niet meer landelijk als prioriteit of thema benoemd in de Veiligheidsagenda. Er is wel aandacht voor het onderwerp in het Actieprogramma Veilig Ondernemen (van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing – NPC), maar minder dan ten tijde van de Taskforce Mobiel Banditisme die de publiek-private aanpak een beleidsimpuls heeft gegeven in de periode 2019-2022. Er is die periode aandacht geweest voor een aantal specifieke maatregelen (richtlijn strafvordering MoBa, systematische gegevensuitwisseling tussen winkeliers en de politie), maar een aantal zaken werden -in die periode en nu- meer generiek opgepakt (gericht op de delictsvorm en niet op fenomeen) binnen gerelateerde beleidsaanpakken (denk aan: aanpak HIC, Taskforce overvallen), zoals bijvoorbeeld maatregelen om facilitering tegen te gaan en systematische gegevensuitwisseling rondom bepaalde delicttypen.

Nationaal

Politiek

In de periode 2016-2023 ziet de politieke aandacht voor het onderwerp MoBa er als volgt uit: 12 sets Kamervragen, één motie en één toezegging van de Minister n.a.v. het politieke debat. Onderwerpen die in deze periode aandacht krijgen in het politieke debat zijn: kritiek op proeftuin Roermond, de werking van het European Criminal Record Information System (ECRIS), aanpak criminaliteit in de grensregio, type daders (oost-Europees, asielzoekers), gps-diefstallen in het buitengebied en het verzoek om extra aandacht voor het onderwerp mobiel banditisme (zowel nationaal als in Europees verband).

Politie

Er is vanuit nationaal oogpunt aandacht voor het thema MoBa. De operationele inzet raakt mettertijd echter steeds meer versplinterd, zeker na het stoppen van de vanuit Nederland geïnitieerde Europees georganiseerde actieweken Trivium. Over de eenheden heen zijn operationele werkgroepjes actief, maar de aanpak is inmiddels meer verweven in de ongoing business binnen de eenheden zelf.

De complexiteit van het identificeren van mobiel banditisme incidenten

Het doel van dit onderzoek is om vanuit alle vermogensdelicten in de politiesystemen in de periode 2019 t/m 2023 incidenten te identificeren die een relatie hebben met mobiel banditisme. Dit is geen eenvoudige opgave aangezien mobiel banditisme niet eenduidig wordt geregistreerd in de politiesystemen. Het is een breed probleem dat zich uitstrekt over verschillende soorten delicten (voornamelijk vermogensdelicten) waardoor er niet één incidentsoort is die hier specifiek op wijst. Wel bestaan er in het politiesysteem projectcodes die een registrerend agent aan een incident kan toekennen om aan te geven of het mobiel banditisme betreft. Nadeel van deze projectcodes is echter dat ze lang niet altijd worden toegepast, en ook niet gebruikt worden door alle eenheden.

Om deze lacune in te vullen heeft het IAT met kenmerken van mobiel banditisme geprobeerd de omvang beter in beeld te brengen. Vanwege o.a. het ontbreken van gegevens (als een object is gestolen, is bijvoorbeeld de werkwijze niet altijd meer te achterhalen) is het niet mogelijk om een compleet beeld van mobiel banditisme te geven. Hieronder wordt de onderzoeksmethode toegelicht:

Identificeren van incidenten met kenmerken van mobiel banditisme

De projectcodes bieden aanknopingspunten voor verdere analyse. Een agent registreert een projectcode gerelateerd aan 'MoBa' namelijk veelal omdat dit blijkt uit verklaringen met verdachten, waardoor vooral incidenten met verdachte(n) het label mobiel banditisme krijgen. Aangezien verdachten van mobiel banditisme veelal in bendes opereren, is de aanname dat deze verdachten vaker met dezelfde andere verdachten bij vermogensdelicten geregistreerd staan. Daarom maken we in eerste instantie gebruik van de al bekende MoBa-incidenten met verdachte(n) en kijken we naar de incidenten en netwerken van deze verdachten om aan MoBa gelieerde incidenten te identificeren. Met deze methodiek kunnen we het aantal incidenten gerelateerd aan mobiel banditisme waarbij er een verdachte bekend is aanvullen en het landelijk beeld versterken.

Het gebruik van deze projectcodes zorgt er echter voor dat de incidenten zonder verdachte(n) onderbelicht blijven. Het gebrek aan MoBa-incidenten zonder verdachte(n) maakt het moeilijk om meer van dergelijke incidenten te identificeren. Hiervoor zijn wij namelijk afhankelijk van andere informatie zoals de buit, de locatie en de werkwijze. In veel registraties ontbreekt deze informatie of is deze niet vastgelegd. Bovendien is er een grote verscheidenheid aan incidentsoorten binnen de vermogensdelicten. Zo wordt autodiefstal op een andere manier uitgevoerd dan zakkenrollerij, zowel qua werkwijze als buit. Daarom vereist het verzamelen en analyseren van gegevens een specifieke benadering voor elk type delict. Een generieke methode om mobiel banditisme binnen de vermogensdelicten te identificeren bleek daarom niet haalbaar, maar wel zijn enkele belangrijke incidenttypen belicht waarbij dit wel is gedaan. Die worden op de achterzijde toegelicht.

Hoe deze aanpak heeft geleid tot onderstaande aantallen. Deze dataset is ook getoetst aan de hand van steekproeven.

Alle vermogensdelicten (N=2.370.000)

In de periode van 2019 t/m 2023 zijn er ruim 2.3 miljoen vermogensdelicten geregistreerd in BVH (dit betreft alle incidenten met een maatschappelijke klasse die beginnen met A, B en F6). Concreet gaat het om incidenten die betrekking hebben op diefstallen (met en zonder geweld) en fraude.

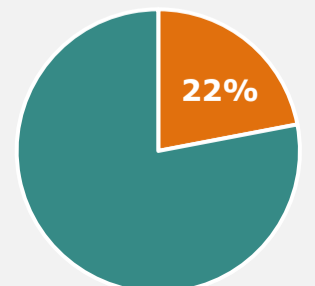
Incidenten gelabeld als mobiel banditisme (N = 16.200)

Wanneer een incident wordt gerapporteerd en als relevant wordt beschouwd voor onderzoek naar mobiel banditisme, wordt het in BVH door een registrerend agent voorzien van een specifieke projectcode die naar mobiel banditisme verwijst. Om ook incidenten op te halen waar geen relevante projectcode aan is gekoppeld, maar die wel verband houden met mobiel banditisme, is daarnaast BVH doorzocht met behulp van specifieke zoektermen die relevant zijn voor mobiel banditisme.

Incidenten die zijn gelieerd aan mobiel banditisme (N = 75.900 (3% van geheel vermogenscriminaliteit))

Op basis van verdachten die geregistreerd staan bij incidenten die gelabeld zijn als mobiel banditisme is de dataset uitgebreid. Hierbij zijn alle vermogensdelicten gepleegd door deze verdachten aan de dataset toegevoegd. Daarnaast is er ook gekeken naar de directe en indirecte (tweedehands connectie) relaties van de verdachten en zijn ook de incidenten van die relaties toegevoegd aan de dataset. De aanname die we hierbij hebben gedaan is dat verdachten van MoBa in bendes opereren.

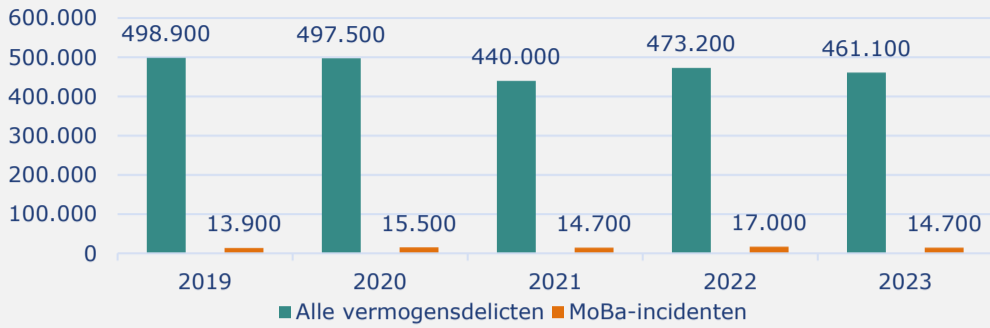
Dit is 22% van het aantal geregistreerde vermogensdelicten met bekende verdachten in BVH in de onderzoeksperiode

Afname vermogenscriminaliteit zien we niet terug bij mobiel banditisme

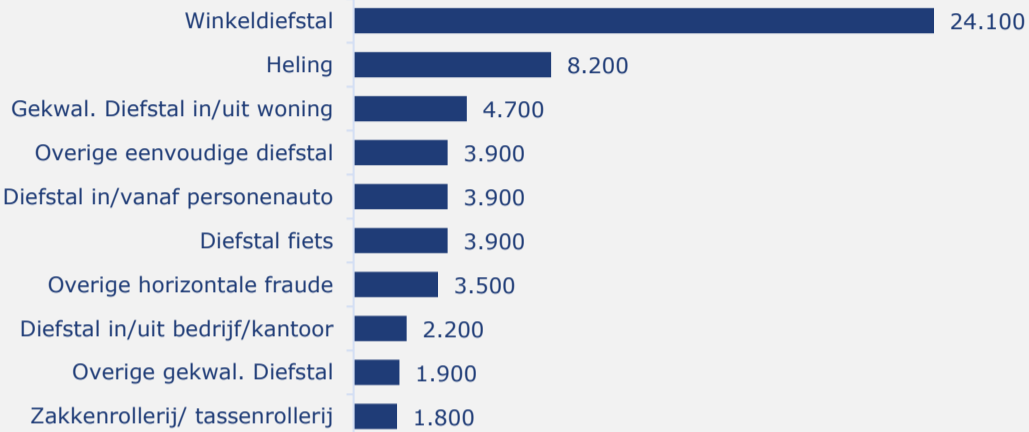
Tussen 2019 en 2023 zijn er dus 2,3 miljoen vermogensincidenten geregistreerd, waarvan meer dan 75.900 gelieerd zijn aan mobiel banditisme. Opvallend is vermogensdelicten dalen en dat die daling niet bij MoBa terug te zien is. Binnen MoBa is er met name een toename van winkeldiefstal (+24%), heling (+44%), fietsendiefstal (+61%) en zakkenrollerij (+29%).

Aantal incidenten per jaar voor alle vermogensdelicten en mobiel banditisme

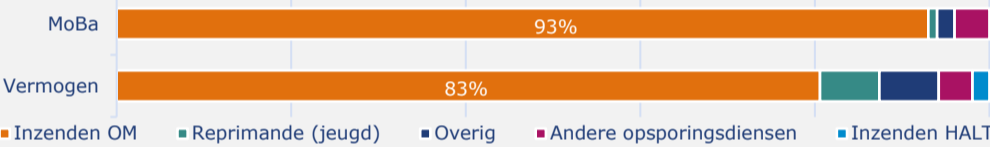
MoBa als onderdeel van vermogensdelicten blijkt lastig te specificeren. Tegelijkertijd zijn er wel duidelijke richtlijnen en instrumenten voor de aanpak, verwerking en vervolging ervan.

Verdeling van top 10 MoBa-incidenten (76% van totaal)

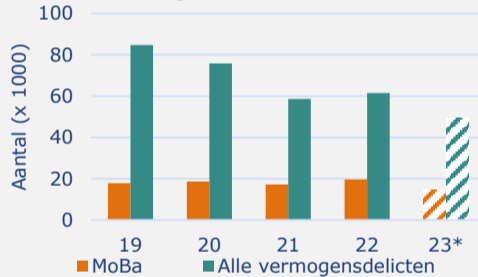
Afhandeling en kenmerken van verdachten

Verdachten van mobiel banditisme met een politieafhandeling worden in bijna alle gevallen doorgestuurd naar het OM (93%). Dit is meer dan verdachten van vermogenscriminaliteit met een politieafhandeling (83%). Deze groep krijgt vaker alternatieve afhandelingen, zoals een reprimande of worden doorgestuurd naar andere opsporingsdiensten.

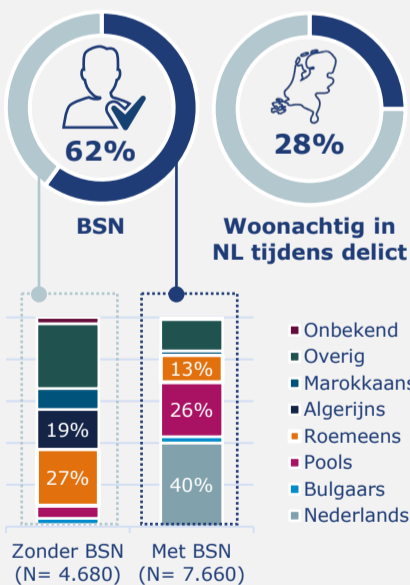

Het aantal **verdachten van mobiel banditisme** dat is doorgestuurd naar het OM is toegenomen, terwijl het aantal **verdachten van vermogensdelicten** dat is doorgestuurd naar het OM juist is afgenomen in de periode 2019 – 2022. Dit is overeenkomstig met de ontwikkeling van het aantal incidenten m.b.t. mobiel banditisme en vermogen. De cijfers van 2023 zijn nog niet compleet aangezien veel onderzoeken nog niet zijn afgerond.

Ingezonden naar OM

Kenmerken

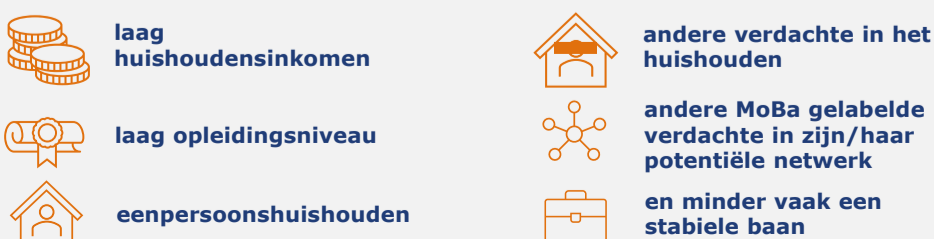

Bij de kenmerken is enkel gekeken naar per jaar unieke MoBa gelabelde verdachten (N=12.340). Slechts van een beperkte groep MoBa gelabelde verdachten kunnen we kenmerken in beeld brengen; we hebben dus *geen* profiel van 'de mobiele bandiet'. Zes op de tien MoBa gelabelde verdachten heeft op de één of andere manier een band met Nederland (gehad) en heeft een BSN. Maar net iets meer dan één op de vier verdachten was daadwerkelijk woonachtig in Nederland t.t.v. het delict. Bijna driekwart van de verdachten is dus ofwel de grens over gegaan voor het plegen van het delict, of was wel in Nederland aanwezig maar stond niet ingeschreven bij een gemeente.

De personen zonder BSN verschillen niet veel van de personen met BSN voor wat betreft leeftijd en geslacht. Wel wat betreft de eerste nationaliteit. Bij verdachten met BSN vormen, naast Nederlands (40%), de Poolse (26%) en Roemeense (13%) nationaliteit de grootste groep. Bij verdachten zonder BSN zijn dat Roemeens (27%) en Algerijns (19%).

Binnen de MoBa gelabelde verdachten lijkt ook een groep te zitten met een band met Nederland. Met name de groep tot 18 jaar valt op. Van de verdachten tot 18 jaar (7% van alle MoBa gelabelde verdachten), heeft 42% een vorm van jeugdzorg gehad in de 8 jaar voor het pleegjaar (N=380). Dit zou erop kunnen wijzen kwetsbare jongeren woonachtig in Nederland worden gebruikt bij het plegen van MoBa-delicten. Uit de literatuur blijkt tevens dat er ook leden voor een mobiele bende in het pleegland worden gerekruteerd. Het gaat dan vaak om jongeren met een crimineel verleden en die ervaringen hebben met jeugdhulp. (Bron: IMOBEX-projecten (2023), Challenges, interventions and policies).

De MoBa gelabelde verdachten met een BSN tonen veel risicofactoren, ook vergeleken met verdachten van vermogenscriminaliteit. Ze hebben vaak een:

Uitsplitsing in diefstal in/uit winkel, auto, fiets of en zakkenrollerij

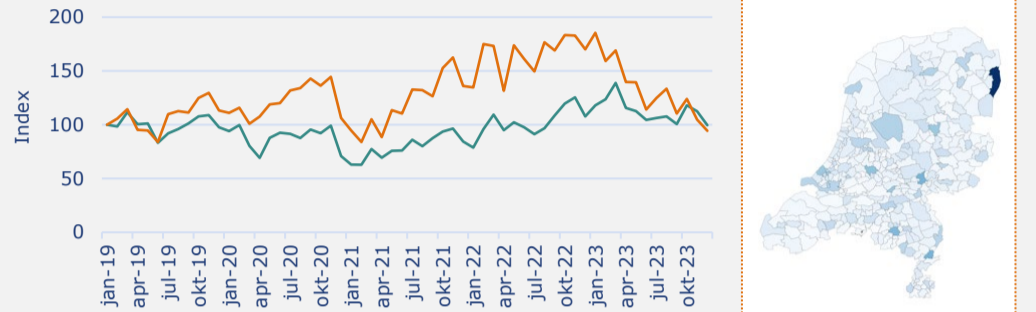
Mobiel banditisme kent een grote verscheidenheid aan verschijningsvormen. In deze analyse is een verdieping gedaan op vijf incidentsoorten; winkeldiefstal met en zonder geweld, diefstal uit/vanaf personenauto, gekwalificeerde diefstal in/uit woning, diefstal fiets en zakkenrollerij/ tassenrollerij. Voor diefstallen in/uit woning (hieronder niet opgenomen) zijn geen onderscheidende factoren vast te stellen die kenmerkend zijn voor MoBa.

Uit de verdieping blijkt dat het identificeren van incidenten gelieerd aan mobiel banditisme sterk afhankelijk is van het type incident en de kwaliteit van de registraties. Dit komt doordat er niet altijd een specifieke werkwijze of buit is die kenmerkend is voor mobiele bendes, zoals wel het geval is bij diefstal van een katalysator vanaf personenauto. Daarnaast wordt bij sommige type incidenten minder vaak een modus operandi en/of buit geregistreerd, deels door het ontbreken van getuigen en/of sporen. Ook is de omschrijving soms te generiek, zoals 'overig', om onderscheidend te zijn. Kortom, het bepalen van de totale omvang van mobiel banditisme vergt maatwerk en toegespitste methoden per type incident.

Hieronder is de **oranje** lijn geïdentificeerd als mobiel banditisme en de **groene** lijn niet: dit is de overige vermogenscriminaliteit. Inzichten hieronder over MoBa zijn t.o.v. hetzelfde type incident, niet zijnde MoBa. Alle kaartjes zijn relatief per duizend inwoners.

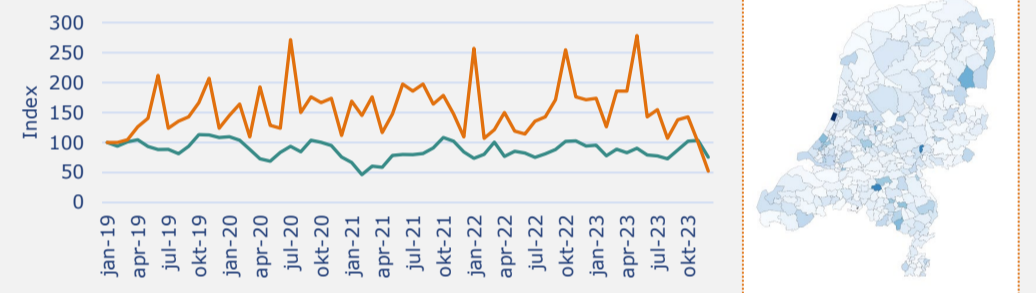
Winkeldiefstal met en zonder geweld: opvallende toename bij MoBa-incidenten in periode 2021/2022

Westerwolde springt er ondanks het lage aantal incidenten in absolute zin op het kaartje uit, maar dit is een vertekend beeld vanwege het lage aantal inwoners op papier en steviger ingezet beleid op winkeldiefstal in deze gemeente. Sportwinkel komt vaker (3,7 keer) voor als slachtoffer van MoBa incidenten en verdachten MoBa-incidenten wonen gemiddeld verder van de pleeglocatie (3,1 keer) dan verdachten niet MoBa.

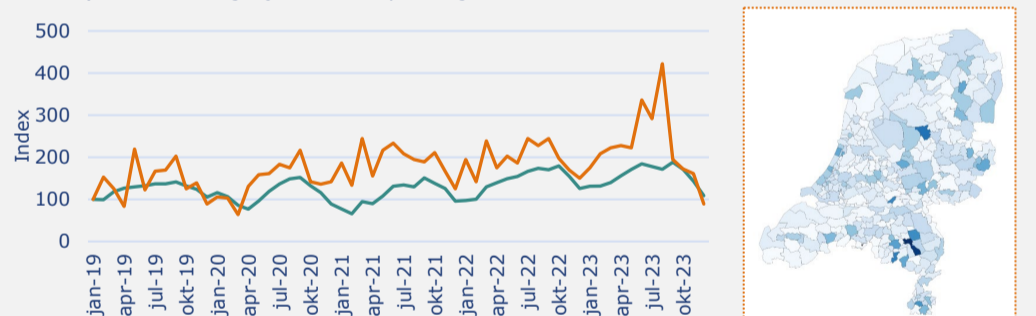
Diefstal uit/vanaf personenauto's: opvallende pieken bij MoBa-incidenten en minder geconcentreerd in steden

Verdachten van dit type incident hebben veelal een specialistische modus operandi (1,9 keer vaker) met katalysator als buit (3,5 keer). Het gebeurt vaak dichtbij de snelweg in laag stedelijke gebieden.

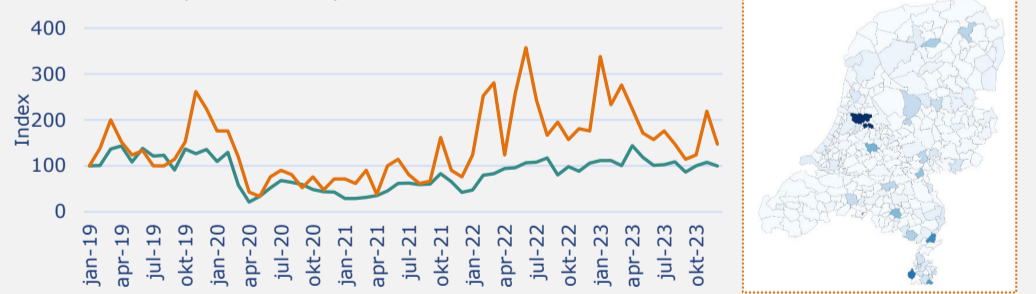
Opvallende piek van fietsendiefstallen gerelateerd aan MoBa in zomer van 2023 en vaak in grensgebieden

De enige indicator die verschilt tussen de MoBa en niet-MoBa groep is het aantal incidenten dat plaatsvindt in een tijdsbestek van 12 uur en binnen een straal van 500m (2,1 keer vaker). Dit kan mogelijk duiden op een gecoördineerde fietsendiefstal van MoBa.

Zakkenrollerij en tassenrollerij: opvallende pieken bij aan MoBa gelieerde incidenten en vaak in Amsterdam en Limburg

Opvallende indicatoren in de MoBa groep zijn de modus operandi: aandacht/ afleiden/weglokken (7,5 keer) en aanroepen/-spreken/-raken (6,6 keer). Bovendien zien we ook vaker dat dit op een station plaatsvindt.

Uitwerking in de maatschappij en het bedrijfsleven

Ontbreken MoBa-specifieke informatie t.b.v. effect op maatschappij: Er ontbreekt vaak MoBa-specifieke informatie in de bestaande literatuur en onderzoek dat gaat over de beeldvorming van de maatschappij en de impact op de samenleving. Dit komt deels omdat het voor de beleving van slachtoffers en burgers vaak niet van belang is of het MoBa betreft, waardoor veelal een algemeen beeld van vermogenscriminaliteit wordt gegeven. Vandaar dat hier het effect van vermogenscriminaliteit op de maatschappij wordt beschreven.

Beeldvorming maatschappij: Burgers nemen maatregelen om slachtofferschap van vermogenscriminaliteit te voorkomen. Vier op de tien slachtoffers van vermogensdelicten doen aangifte/melding. Bij slachtofferschap van vermogenscriminaliteit is de belangrijkste reden om geen aangifte te doen het gevoel dat het geen zin heeft. Over het algemeen is men tevreden na de aangifte, maar terugkoppeling en fysiek contact (internet aangifte wordt het slechtst beoordeeld) zijn de voornaamste factoren die invloed hebben op het vertrouwen in en de tevredenheid over de Politie. Bronnen: Veiligheidsmonitor 2024 en Politiemonitor 2023

Initiatieven bedrijfsleven: Bijna alle hoofdsectoren worden getroffen door MoBa, waarbij de typen delicten wel sectorspecifiek zijn. Initiatieven van brancheverenigingen richten zich doorgaans op de specifieke delictsvorm die de sector treft en/of op het tegengaan van criminaliteit in het algemeen, maar vaak niet specifiek op het tegengaan van MoBa.